

RECENZJE

Karol Kłodziński, *Officium a rationibus.*
Studium z dziejów administracji rzymskiej w okresie pryncypatu,
Toruń 2017, ss. 536

Do niedawna badania nad rzymską administracją nie przyciągały zbyt dużego zainteresowania polskich badaczy. W ostatnim czasie uległo to na szczęście zmianie. Doczekaliśmy się prac dotyczących rzymskiego konsystorza¹, prefektów pretorianów² czy duxów³. Ostatnio ukazała się monografia dotycząca administracji finansowej *a rationibus*. Jej Autorem jest młody toruński historyk Karol Kłodziński. Już wcześniej zajmował się on cesarskimi sekretariatami. Jest autorem monografii poświęconej *ab epistulis* i *a libellis*⁴, a także analizie dyskursu historiograficznego w drugiej połowie XIX wieku o sekretariacie *a memoria*⁵. Karol Kłodziński dał się poznać jako badacz bardzo sumienny i pracowity. Recenzowana pozycja jest książką doktorską Autora.

Praca składa się z dwóch części: pierwszą Autor poświęcił dziejom *a rationibus*, a druga jest prozopograficznym studium dotyczącym osób piastujących to stanowisko. Praca została poprzedzona wprowadzeniem, które omawia stan badań nad *officium a rationibus*. Jej pierwsza część składa się z dwóch rozdziałów. Pierwszy dotyczy problemów metodologicznych. Autor słusznie zwraca uwagę na problemy z wykorzystaniem źródeł epigraficznych i ich reprezentatywnością⁶, a także na bezrefleksyjne powtarzanie starych hipotez mimo że budzą wątpliwości⁷, a przede wszystkim doszukuje się podobieństw między administracją cesarską a XIX-wieczną biurokracją⁸. Dublowanie się kompetencji oraz płynność zadań stawianych urzędnikom były normą jeszcze w epoce nowożytnej. Zakładanie, że antyczna administracja bardziej przypominała nasze zasady niż sytuację sprzed kilku wieków jest hipotezą dosyć chybioną i Autor słusznie zwraca uwagę na jej słabości.

W drugim rozdziale Autor przechodzi do omawiania kompetencji zazwyczaj sprawowanych – urząd *a rationibus* oraz jego pozycji w administracji. W tym miejscu autor ma rację, że sformułowana przez Th. Mommsena teoria diarchii jest nie do utrzymania i zbyt mocno przynależy do legalistycznego

¹ Sz. Olszaniec, 2007.

² S. Ruciński, 2013.

³ J. Wiewiorowski, 2008.

⁴ K. Kłodziński, 2011.

⁵ Idem, 2012.

⁶ Idem, 2013, s. 39–44.

⁷ Idem, 2013, s. 69–72.

⁸ Idem, 2013, s. 72–97.

sposobu patrzenia na świat, jaki cechował XIX wiek⁹. Był to przejaw anachronizmu czyli opisywania przeszłości przez pryzmat własnej epoki. Autor słusznie zauważa też, że dla sekretariatów pałacowych panowanie Klaudiusza było przełomem mniejszym niż się wydawało¹⁰. Urzędy bowiem powstały już wcześniej, a jedynie charakter Klaudiusza pozwolił sekretarzom odgrywać samodzielną rolę.

Szczególnie ciekawe są rozważania autora dotyczące karier ekwitów zajmujących funkcję *a rationibus* i kwestii, czy specjalizowali się oni w funkcjach finansowych¹¹. Jest to przyczynek do ciekawej dyskusji: na ile rzymscy prokuratorzy byli wysoko płatnymi specjalistami, a na ile sprawowane przez nich funkcje były synekurami rozdawanymi znajomym. Autor ma rację, że trudno mówić o jednoznacznej polityce nominacji w czasach cesarstwa¹². Trochę za mało podkreśla jednak, że – obok kryteriów merytorycznych, uwzględniano też kwestie powiązań społecznych, choć charakter naszych źródeł o *a rationibus* raczej nie pozwala zbyt spekulować na ten temat.

Drugą częścią pracy jest liczący ponad sto stron katalog znanych nam urzędników sprawujących funkcję *a rationibus*. To on pozwolił autorowi na snucie rozważań w pierwszej części dzieła. Dla tego typu prac badania prozograficzne są oczywistym punktem startu i są niezbędne.

Do tekstu miałbym trochę drobnych uwag. Autor czasami zbyt mocno tonuje swoje oceny pewnych zjawisk. Tak na przykład zgadzam się, że stosowanie wobec *a rationibus* zwrotów takich jak minister finansów czy ministerstwo finansów jest kompletnie nieuzasadnione i anachroniczne¹³. Autor jednak asekuracyjnie określa takie zabiegi jako „nie do końca uzasadnione”, czy też, że są one „pewnym nadużyciem”¹⁴. Taka ostrożność jest niepotrzebna. Należy wprost wyrażać własną opinię, że są one nieuzasadnione.

Podsumowując, recenzowana monografia jest pozycją ciekawą, pozwalającą lepiej dostrzec i zrozumieć działanie cesarskiej administracji. Jest ona warta polecenia.

Robert Suski*

* Robert Suski, Uniwersytet w Białymstoku, Instytut Historii i Nauk Politycznych, e-mail: robert_suski@o2.pl

Bibliografia

- Kłodziński K. 2011, *Sekretarze ab epistulis i a libellis w kancelarii cesarzy od Augusta do Hadriana: studium historyczno-prawne*, Toruń.
- Idem, 2012, *Officia maxima et principes officiorum. Problematyka badań nad kancelarią cesarską okresu pryncypatu na przykładzie sekretariatu a memoria*, Kraków.

⁹ Idem, 2013, s. 131–132.

¹⁰ Idem, 2013, s. 137.

¹¹ Idem, 2013, s. 246–279.

¹² Idem, 2013, s. 274.

¹³ Idem, 2013, s. 49–50.

¹⁴ Idem, 2013, s. 49.

-
- Idem, 2013, „*Officium a rationibus*”. *Studium z dziejów administracji rzymskiej w okresie pryncypatu*, Toruń.
- Olszaniec Sz., 2007, *Comites consistoriani w wieku IV. Studium prosopograficzne elity dworskiej cesarstwa rzymskiego 320–395 n.e.*, Toruń.
- Ruciński S., 2013, *Praefecti praetorio. Dowódcy gwardii pretoriańskiej od 2 roku przed Chr. do 282 roku po Chr.*, Bydgoszcz.
- Wiewiorowski J., 2008, *Stanowisko prawne rzymskich dowódców wojsk prowincjonalnych – duces w prowincjach Scythia Minor i Moesia Secunda*, Poznań.